

KNIHY MIKULÁŠE PÁZMÁNYE V OLMOUCKÉ KNIHOVNĚ

Eszter Kovács

Počátkem 17. století se na Moravě usadilo mnoho uherských šlechtických rodin. Pro svého synovce Mikuláše zde koupil několik statků také Petr Pázmány, ostráhomský arcibiskup a kardinál. Mikuláš na Moravě dlouhou dobu žil a také zemřel, proto se dnes hodně dosud neprobádaných pramenů o jeho životě nachází v českých archivech.

V roce 1994 pátral profesor Segedínské univerzity Péter Ötvös v brněnském archivu po dokumentech o Mikulášovi a našel inventář jeho knih, který byl sepsán po Pázmányově smrti a připojen k jeho závěti.¹ Zjistil, že inventář obsahuje také knihu, v níž se nachází i jediná známá báseň Mikuláše Pázmánye.² Jak známo, kniha se v současnosti nalézá v Olomoucké vědecké knihovně, takže Ötvös předpokládal, že se tu nacházejí i další Pázmányovy knihy.

Po konzultaci s Péterem Ötvösem jsem se rozhodla, že se s pomocí inventáře pokusím ostatní knihy v olomoucké knihovně najít. Inventář obsahuje 385 titulů, z nichž jsem podle vlastnického záznamu dokázala v Olomouci identifikovat pouze dvacet svazků, později pracovníci Olomoucké vědecké knihovny našli ještě další dva. Na základě dalších záznamů předpokládám, že vedle těchto dvaceti dvou titulů pochází z knihovny Mikuláše Pázmánye dalších deset knih.

Ve všech knihách figuruje podle vlastnického záznamu po Pázmányovi jako majitel brněnská jezuitská kolej. V Moravském zemském archivu v Brně se nachází nedatovaná závěť Mikuláše Pázmánye, ve které za své univerzální dědice jmenoval brněnské jezuitu.³ Poslední léta života strávil Mikuláš Pázmány na svém zámku v Líšni u Brna. S brněnskými jezuitu byl v každodenním kontaktu, na jeho panstvích působili jezuitští misionáři, pravděpodobně proto ve své závěti chtěl podpořit právě brněnskou kolej. Pázmány zemřel v roce 1667, ale jeho knihovnu dostali jezuité podle záznamu v knihách až v roce 1670. Následujícím záznamem je pečeť olomoucké knihovny s latinským nebo německým textem bez data. Pouze v jedné knize najdeme místo pečeti rukopisný záznam s datem uvádějícím rok 1776.⁴ Knihy

¹ ÖTVÖS, Péter: Pázmány Miklós gróf könyvei In: *Klaniczay-emplékkönyv* (red. József Jankovics) Budapest, 1994. 344-364.

² ZRINYI Miklós: *Adriai Tengernek Syrenia* Bécs, 1651. Signatura: 23.978.

³ MZA E25, M 31 Brněnští jezuité dostali pouze jeho movitosti. Své statky přenechal Pázmány svému nevlastnímu bratru Janu Ůrményimu a postaral se také o svou rodinu, manželku a dceru i o svého nevlastního syna.

⁴ PÁZMÁNY, Péter: *Igassagra vezerlo Kalauz* Pozsony, 1623. Signatura: II 2.614.

se mohly dostat do majetku olomoucké knihovny po zrušení jezuitského řádu. O knihách v inventáři s vlastnickým záznamem brněnské koleje z roku 1670 jsem proto předpokládala, že pocházejí taktéž z Pázmányovy bibliotéky.

Díky inventáři můžeme Mikuláše Pázmánye poznat trochu blíže. Lze soudit, že to byl velmi vzdělaný muž. V jeho knihovně se podle inventáře nacházely knihy latinské, německé, francouzské, italské, české a maďarské. Vedle toho zde můžeme najít také řecký slovník, učebnici tureckého jazyku a sbírku italských a španělských dialogů, takže se můžeme domnívat, že alespoň trochu znal anebo se pokoušel naučit i tyto jazyky.

Není divu, že Mikuláš Pázmány uměl tolik jazyků. Žil velmi aktivně a rád cestoval. Jeho mateřštinou byla maďarština, avšak po smrti jeho otce se o něj staral strýc, kardinál Petr Pázmány, který ho poslal do nejlepších jezuitských škol v Olomouci a ve Štýrském Hradci, kde se jako všichni mladí šlechtici té doby naučil německy a latinsky. V pouhých sedmnácti letech ztratil Mikuláš Pázmány i svého strýce. Tehdy se Mikuláš rozhodl, že bude žít stejně jako jeho milovaný strýc a požádal o přijetí do jezuitského řádu. Probační léta strávil v Římě, kde se mohl naučit také italsky. Proto můžeme v inventáři najít hodně italských knih. Mikuláš Pázmány se však nakonec jezuitou nestal, opustil noviciát a odcestoval do Paříže, kde, jak můžeme předpokládat na základě jeho korespondence, žil poměrně lehkomyšlným životem, ale naučil se i dost dobře francouzsky.⁵ 28 procent Pázmányových knih je psáno francouzsky.⁶ Po návratu na své panství se oženil a narodila se mu dcera Susanna.⁷ V době švédské okupace bojoval proti valašským rebelům, později se chtěl účastnit i bojů proti Turkům v Uhrách. Od roku 1648 byl neznámo jak dlouho kapitánem pevností Pápa a Veszprém.⁸ Možná právě v této době si koupil i onu učebnici turečtiny, která je uvedena v inventáři.⁹

Mikuláš Pázmány zemřel z roce 1667 v Lišni. Poslední léta života strávil na Moravě na svém líšeňském panství. Jeho strýc pro něj koupil také panství Vsetín, Litenčice, Chvalnov a Chvalkovice, všechny tyto statky však Mikuláš prodal a koupil panství Veselí nad Moravou a Sokolnice, na konci života pak opět odkoupil Litenčice.¹⁰ Přestože můžeme předpokládat, že uměl také dobře česky, neboť stu-

⁵ JENEI, Ferenc: Pázmány Miklós veszprémi főkapitány In: *Veszprémi Múzeumok Közleményei*, 1963. 163.

⁶ ÖTVÖS, 1994. 362.

⁷ JENEI, 1963. 161.

⁸ JENEI, 1963. 162-164.

⁹ ÖTVÖS, 1994. 356. 278. titul.

¹⁰ VÁCLAVEK, Matouš, „Hrabě Mikuláš Pasman z Panasu prodává panství Vsacké hraběti Jiřímu Illésházovi z Illéshazu r. 1652“ *Sborník musejní společnosti ve Valašském Meziříčí (5-6/1900)* 5.

doval v Olomouci a poměrně dlouho žil na Moravě, najdeme v inventáři pouze jednu českou knihu, a sice herbář.¹¹ Vedle toho nalezneme mezi jeho knihami dvě bohemika. Jednou z nich je *Ucalegon Germaniae, Italiae et Poloniae Hungaria Flamma Belli Turcici ardens* od Tomáše Pešiny. Petr a Mikuláš Pázmányové měli na boji proti Turkům zvláštní zájem, a tak Pešinova kniha nemohla v jejich knihovně chybět.¹² Dalším bohemikem z Pázmányovy knihovny je Pražský misál.¹³ V olomoucké knihovně jsem totiž našla také misál, o němž lze předpokládat, že patřil Pázmányovi, neboť je uveden v inventáři a podle vlastnického záznamu ho brněňští jezuité dostali spolu s Pázmányovými knihami. Mikuláš Pázmány s pražskou diecézí nebyl vůbec v kontaktu, avšak jeho strýc Petr Pázmány byl v Praze vysvěcen na biskupa. Mezi badateli je dlouhodobě diskutovanou otázkou, co se stalo s knihami Petra Pázmánye. Dostal-li Mikuláš Pázmány některé z knih svého strýce, pak je tento misál jistě jednou z nich.

Jak už jsem uvedla, mateřtinou Mikuláše Pázmánye byla maďarština. Naproti tomu však pouhá 2 procenta jeho knih jsou psána maďarsky. V jeho knihovně najdeme nejdůležitější práce jeho strýce Petra Pázmánye, několik duchovních knih a maďarskou bibli. Na základě množství latinsky psaných knih s tematikou Uher, uvedených v inventáři, můžeme prohlásit, že se Mikuláš Pázmány velmi zajímal o politiku. Vedle Werbóczyho Tripartita, které bylo největší státovědeckou prací té doby, zde najdeme i další důležité tituly s podobnou tematikou, například zápis z uherského sněmu v Prešpurku. Jeho maďarskou bibli jsem v Olomouci nenašla, ale na základě jeho životopisu i ostatních knih se lze domnívat, že se jednalo o katolické vydání od Jiřího Káldiho.¹⁴

Kromě toho, že Mikuláš Pázmány uměl mnoho jazyků, můžeme z inventáře usuzovat i na velmi široký okruh jeho zájmů. Najdeme zde totiž knihy s nejrůznější tematikou. Není divu, že Mikuláš Pázmány, který rád a často cestoval, vlastnil mnoho zeměpisných knih. Vedle toho měl zvláštní zájem o architekturu, vojenskou vědu, dějepis a botaniku. Rád četl díla antických autorů, ale kupoval také populární romány. Nejspíše díky svému rodinnému dědictví a vychování jevil však největší zájem o teologii. 20 procent jeho knih je z pera jezuitských autorů, včetně prací jeho strýce.¹⁵

Mikuláš Pázmány byl také sám autorem knihy s názvem *Praxis et usus schedae menstruae*, která vyšla v roce 1639 v Kolíně nad Rýnem, je však divné, že se tento

¹¹ ÖTVÖS, 1994. 348/7.

¹² ÖTVÖS, 1994. 356/279.

¹³ ÖTVÖS, 1994. 348/34. *Missale S. Ecclesiae Pragensis*. Signatura: III. 2.679

¹⁴ ÖTVÖS, 1994. 362.

¹⁵ ÖTVÖS, 1994. 362–363.

titul nenachází ani v inventáři, ani v olomoucké knihovně. V Maďarsku neexistuje ani jeden exemplář této knihy a nikde jinde se mi ji také nepodařilo nalézt.¹⁶

Na základě inventáře můžeme usuzovat na široký okruh jeho zájmů a velkou vzdělanost, avšak prozkoumáme-li Pázmányovy knihy v olomoucké knihovně, můžeme se naopak dozvědět něco víc o jeho osobnosti. Většina jeho knih v olomoucké knihovně je plná poznámek a oprav, což jsou jistě velmi cenné prameny, avšak jenom ve třech případech můžeme prohlásit, že tyto poznámky pocházejí skutečně od něj. Jedním z nich je slavná kniha Mikuláše Zrinského, plná maďarských poznámek a s podepsanou básní. Podle osobní informace v básni lze zjistit, že byla napsána Mikulášem Pázmányem. Jeho báseň je v maďarské odborné literatuře známá a byla častokrát vydána, ovšem o celé knize dosud neexistuje žádná recenze, ačkoli je kromě této básně v knize obsaženo více poznámek, kratších básní a oprav.

Autora této knihy Mikuláše Zrinského Mikuláš Pázmány dobře znal, neboť také Zrinský ztratil rodiče již v útlém věku a také jeho poručníkem se později stal kardinál Petr Pázmány. Proto Mikuláš Pázmány ve své básni říká, že jsou se Zrinským nevlastními bratry. Zmínit se musíme také o tom, s jakou láskou a hrdostí píše Pázmány ve své básni o Zrinském i o svém strýci kardinálu Pázmányovi. Ve druhé sloce nazývá svého strýce otcem a z jeho slov můžeme soudit, že k sobě chovali velmi srdečný vztah.

Téma, o kterém Zrinský píše – boj proti turecké expanzi a život v hraniční pevnosti – bylo známé i Pázmányovi, neboť byl několik let kapitánem pevnosti ve Veszprému a Pápě. Osobní vzpomínky a Zrinského veršovaný epos o hrdinském boji naplňovaly Mikuláše Pázmánye nadšením, Zrinského kniha o vlastním pradědovi nepochybně patřila k jeho oblíbené četbě. Všude v knize najdeme jeho poznámky, opravy, často doplňoval slůvka na kraj řádku nebo vpisoval úplně jiná slova místo původních. Jeho opravy ve většině případů nepřevyšují originál, ovšem několik jeho variant je docela pozoruhodných. Tyto opravy neznamenaají, že by Mikuláš Pázmány knihu neoceňoval, naopak, jeho slova i ona slavná báseň, která je napsána Pázmányovým rukopisem na první straně Zrinského díla, dokazují, že Mikuláš Pázmány Zrinského talent v literatuře i na bojišti upřímně obdivoval.¹⁷

Druhou knihou, v níž najdeme poznámky pocházející s jistotou od Pázmánye, je italsky psaná sbírka kázání od Giuliana Napolitana.¹⁸ Na poslední stránku čte-

¹⁶ JANKOVICS, József: Pázmány Péter ismeretlen végrendelete 1637-ből In: *Lymbus, Magyarorságtudományi Forrásközlemények* 2004. 62.

¹⁷ ZRINYI, Miklós: *Adriai Tengernek Syrenia* Bécs, 1651. Signatura: 23.978.

¹⁸ NAPOLITANO, Giovanni Battista Giuliano: *Arsenale predicabile* Venetia, 1650. Signatura: 38.045.

nář napsal datum, kdy svazek dočetl, 26. ledna 1654. Podle vlastnického záznamu byl v té době majitelem knihy Mikuláš Pázmány, proto můžeme předpokládat, že poznámky v knize pocházejí od něj. Poznámky svědčí o tom, že čtenář znal Písmo svaté velmi dobře. Většina poznámek jsou spíše opravy, protože autor knihy často necituje přesné místo v bibli. Na okraje stránek psal Pázmány také jedním slovem latinsky nebo italsky obsah kapitoly nebo odstavce, například: invidia, eucharistia atd. Tyto poznámky sice nejsou příliš zajímavé, na jejich základě však lze soudit, že byl Mikuláš Pázmány velmi bedlivým čtenářem, který knihu četl možná i vícekrát a o kázáních vážně přemýšlel.

Třetí knihou s Pázmányovými poznámkami je dějepisná práce o Chorvatsku a Dalmácii od Johanna Lucia s názvem *De regno Dalmatiae et Croatiae*.¹⁹ Díky jedné osobní poznámce je zřejmé, že autorem této i dalších poznámek je Mikuláš Pázmány. Na straně 446 nalezneme latinský text: Biskupa Tomca znám, na příkaz mého strýce, kardinála Pázmánye byl by mne s sebou vzal do Itálie, kdyby byl neskonal.²⁰ Ostatní poznámky nejsou osobní, ale pouze obyčejné vysvětlivky, jako například na straně 467, kde najdeme jméno města Segestanum pouze latinsky, on sám pak dopsal i maďarskou verzi: Segesd. Na dalších stránkách napsal vedle latinských výrazů slavus a valachus také maďarské ekvivalenty,²¹ ale najdeme zde také několik latinských vysvětlení, jako například na straně 321, kde latinsky poznamenal, že Hunoavaři nebo Masageti jsou předky Maďarů.²²

Zajímavá je otázka původu knih, našla jsem však příliš málo knih na to, abych o tomto tématu mohla říci něco bližšího. Mezi Pázmányovými knihami v Olomouci jsou pouze tři, které předtím patřily někomu jinému. Jedna italská kniha patřila před Pázmányem jeho spolužákovi Jakubu Stailovi,²³ další Františku Bellussimu²⁴ a třetí byla dárkem od Petra Vásárhelyiho.²⁵ Ostatní identifikované knihy byly zakoupeny Mikulášem Pázmányem. Jedná se sice jen o malou část z celkového množství knih, ovšem porovnáme-li inventář s Pázmányovým životopisem, lze předpokládat, že si většinu svých knih koupil on sám. Stejně tak nevíme, dostal-li nějaké svazky

¹⁹ LUCIUS, Johannes: *De Regno Dalmatiae et Croatiae* Amsterdami, 1666. Signatura: II. 18.383.

²⁰ „Ego episcopum Tomco novi debetusque me ducere in Italiam, si mortuus non fuisset, iussu Cardinalis Pazmani Avunculi mei” LUCIUS, 1666. 446.

²¹ LUCIUS, Johannes, 1666. 287. Ungarice Tot id est Slavus; 282. Valachi Olah ungarice.

²² LUCIUS, Johannes, 1666. 321. Magiari seu Ungari quasi hunno-avares vel quasi massagetes.

²³ *Delle lettere volgari di diversi nobilissimi huomini et eccellentissimi ingegni, libro primo* Venetia, 1592. Signatura: 22.971.

²⁴ ERHARD, Wilhelm: *Sacrarium Agrippinae*, Coloniae, 1607. signatura. 29. 758–29. 759.

²⁵ RANSANUS, Petrus: *Epitome rerum Hungaricarum*, Tyrnaviae, 1579. Signatura: 17.987.

ze ztracené knihovny svého strýce. V Olomouci jsem každopádně nenašla žádnou knihu, jež by byla dříve majetkem Petra Pázmánye.

Další otázkou je, zda by bylo možné najít další knihy z Pázmányovy knihovny i v jiných knihovnách. Osobně se domnívám, že ano. Není totiž jisté, že brněňští jezuité dostali všechny knihy, a už vůbec nemůžeme s určitostí prohlásit, že si všechny svazky ponechali až do zrušení řádu, a olomoucká knihovna tak dostala skutečně kompletní knihovnu. Zajímavý je osud jedné knihy z Pázmányovy bibliotéky: Knihu dostali jezuité v Brně, avšak po zrušení řádu se podle vlastnického záznamu z roku 1780 stala majetkem opavských františkánů.²⁶ Kniha se dnes nachází v Olomouci, což dokazuje, že Pázmányova knihovna nezůstala po celou dobu kompletní a na jednom místě. Podobně bychom snad mohli najít v jiných knihovnách i další tituly z Pázmányovy pozůstalosti.

Závěrem můžeme říci, že dnes víme jen o velmi malé části knihovny Mikuláše Pázmánye. Položky v inventáři svědčí o širokém okruhu jeho zájmů, vzdělanosti, znalosti jazyků atd., z poznámek v knihách můžeme naopak poznat blíže jeho osobnost. Díky nim můžeme vidět, že byl příznivcem Mikuláše Zrinského, ale i to, že se pokoušel psát vlastní poezii, nalezneme odkazy na to, jak srdečný byl vztah s jeho strýcem a jak pozorně četl bibli a duchovní literaturu, i na to, jak velký zájem jevil o dějepis. Díky těmto knihám jsem mohla poznat jeho neznámou tvář, a pevně doufám, že v Olomouci nebo v dalších knihovnách najdeme další svazky z jeho knihovny.

I. Knihy Mikuláše Pázmánye v olomoucké vědecké knihovně:

AVANCINUS, Nicolaus S. I.: *Imperium Romano-germanicum*, Viennae, 1663.
signatura: 24.516
Prov.: C. N. P. 1666, Coll. S. I. Brno 1670

BESOLDUS, Christophorus S. I.: *Synopsis politicae doctrinae*, Ingolstadii, 1637.
signatura: 13,733
Prov.: C. N. P., Coll. S. I. Brno 1670, K.k.Bl.Ol.

Canon triangulorum, Lugduni 1626. signatura: 9.657
Prov.: C. N. P. 1650, Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

CLAPMARIUS, Arnoldus: *De arcanis rerum publicarum* Amsterdami, 1644. signatura: 13.655

²⁶ ANNAEUS SENECA, Lucius: *Tragoediae* Amsterdami, 1662. signatura: 28.231.

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno, 1670.

Delle Lettere volgari di diversi nobilissimi huomini, et eccellentissimi ingegni, In Venetia, 1617, signatura: 22.971

Prov.: Ex libri Jacobi á Stail, C. N. P.

ERHARD, Wilhelm: *Sacrarium Agrippinae*, Coloniae, 1607. signatura. 29. 758–29. 759.

Prov.: Franciscus Bellussi, C. N. P. 1637.

Germania pacis palma, Auctore Fido Popolari Ratisbonae 1658. signatura: 6.710

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

Historia generalis plantarum I–II. Lugduni 1586–1636. signatura: III 14.376

Prov.: C. N. P. 1656, Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Ol.²⁷

IMHOF, Johannes Hyeronimos: *Singularia politica*. Norimbergae, 1652. signatura: 13.661

Prov.: C. N. P., K.k.Bl.Ol.

LENTULUS, Cyriacus: *Politicorum, sive de re publica nova*, Cassellis 1661. signatura: 12.872

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno 1670, K.k.Bl.Ol.

LUCIUS, Joannes: *De Regno Dalmatiae et Croatiae*, Amsterdami, 1666. signatura: II 18.383

Prov.: C. N. P. 1666, Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

NAPOLITANO, Giovanni Battista Giuliano: *Arsenale predicabile*, In Venetia, 1650. signatura: 38.045

Prov.: C. N. P. , Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

NIEREMBERGUS, Joannes Eusebius S. I.: *De origine Sacrae Scripturae*, Lugduni, 1641. signatura: III 856

²⁷ Bibliotheca in Olmütz.

Prov.: C. N. P.²⁸ 1650, Coll. S. I. Brno 1670,²⁹ Bl. Caes. Ol.³⁰

PÁZMÁNY, Péter: *Igassagra vezerlo Kalauz*, Pozsony, 1623 signatura: II 2.614

Prov.: C. N. P. 1650, Bl. Caes. Ol. 1776 (rukopis)

PRAETORIUS, Johannes: *Thesaurus Chiromantiae*, Jenae, 1661. signatura: 11.441

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno K.k.Bl.Ol.³¹

RANSANUS, Petrus: *Epitome rerum Hungaricarum*, Ternaviae, 1579. signatura: 17.987

Prov.: Petrus Wasarhely, C. N. P. 1637, Coll. S. I. Brno 1670

RUDAWSKI, Laurentius Johannes,: *Tractatus de substitutionibus*, Viennae, 1659. 8.907

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno 1670,

SCHOTTUS, Gasparus: *Pantometrum Kircherianum*, Herbipoli, excudebat in Jobus Hertz typographus, 1660. signatura: 9.282

Prov.: C. N. P. 1663, Bl. Caes. Ol., K.k.Bl.Ol.

SENECA, Lucius Annaeus: *Tragoediae*, Amsterdami, 1662. signatura: 28.231

Prov.: C. N. P. 1663, Coll. S. I. Brno, 1670, F. O.³² 1780, Bl. Caes. Ol.

ZRINYI, Miklós: *Adriai Tengernek Syrenia Groff*, Bécs, 1651. signatura: 23.978

Prov.: C. N. P. 1651, Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

II. Na základě dalších záznamů předpokládám, že pochází z knihovny Mikuláše Pázmánye i této knihy:

DREXELIUS, Hieronimus: *Salomon Regum Sapientissimus*, Antverpiae, 1643, signatura: 37.890

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

²⁸ Ex libris Comitis Nicolai Pazmany de Panas.

²⁹ Catalogo Collegii Societatis Iesu Brunae.

³⁰ Bibliotheca Caesare Olomucii.

³¹ K.k. Bibliothek Olmütz.

³² Franciscanorum Oppaviae ad S. Barbaram.

DREXELIUS, Hieronimus: *Tobias, Monachii*, 1641. Jelzet: 37410

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

FRANCIOSINI FLORENTIN, Lorenzo: *Dialogos apazibles compuestos en Castellano, y traduzidos en toscano* 1648, signatura: 23.442

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

LULLIUS, Raimundus: *Rhetoricorum Raimundi Lullii nova envulgatio, Parisiis* 1638. signatura: 23.407

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670

MARTINIUS, Martin S. I.: *Novus Atlas Sinensis* 1655, Amsterdam, signatura: IV 51.739

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670.

Missale S. Ecclesiae Pragensis, signatura: III. 2.679

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670

ORTELIUS, Abrahamus Antverpianus: *Thesaurus Geographicus, Hannoveriae apud Haeredes Quilielmi Antonii* 1611. Jelzet: 19.396

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670

RENATUS, Flavius Vegetius, et FRONTINUS, Sextus Iulius: *De re militari opera*, Lugduni 1633, signatura: 28.832

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

SPRENGER, Johannes Theodor: *Nova Roma, Francofurti ad Moenum*, 1667. signatura: 7.223

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670, Bl. Caes. Ol.

VILLE, Antoine: *Les Fortifications du Chevalier Antoine de Ville Tholosain avec l'Ataque et la Defence des Places*, A Lyon, 1640. signatura: III. 9.219

Prov.: Coll. S. I. Brno 1670

